

Cyril Vasil': Utečenci sú pre nás misio-nárskou výzvou

V rámci cirkvi má na starosti aj kresťanov na Blízkom východe, ktorí dnes žijú v životnom ohrození. Nepáči sa mu, že pri téme utečencov niektorí slovenskí kresťania zabúdajú na ľudský rozmer. Hovorí, že médiá si upravujú pápeža Františka tak trochu na svoj obraz. Pri kauze Bezák sa podľa neho spravili chyby na oboch stranách. Arcibiskup a sekretár Kongregácie pre východné cirkvi Cyril Vasil'.

V súvislosti s kresťanskými komunitami na Blízkom východe už treba hovoriť o ich trvalom vysídlení alebo existuje šanca, že sa tam ešte ich život môže obnoviť?

Stále chcem veriť, že ak im Božia prozreteľnosť umožnila prežiť v tomto regióne dve tisícročia, tak im umožní žiť tam aj naďalej. Ich prítomnosť Blízky východ obohacuje.

Na druhej strane, poznáme z histórie aj prípady, keď celé kresťanské oblasti stratili tento charakter. Napríklad Malá Ázia, kde sa konali prvé koncily. Toto nebezpečenstvo naozaj hrozí a jeho závažnosť sa zvyšuje aj so zväčšovaním vnútorných problémov týchto krajín a zvyšovaním možností migrácie. Správy z jednotlivých cirkví

hovorí o drastickom úbytku veriacich, obzvlášť zasiahnutá je chaldejská cirkev.

Tá čelí problémom už od invázie do Iraku, pádu režimu Saddáma Husajna a neschopnosti nastoliť trvalý pokojný život. Podobne aj v Sýrii sú tieto komunity akosi hlinenou nádobou medzi kovovými krčahmi a sú ohrozené zo všetkých strán. Je to nesmierne komplikovaný problém a každé jednoznačné riešenie je riskantné.

Znamená to, že sa už nedá robiť nič?

To nehovorím. Len si myslím, že neexistuje radikálne a jednoduché riešenie. Aj miestne komunity a katolícka cirkev sa zo všetkých síl snažia udržať prítomnosť kresťanov na Blízkom východe. Pomocou, rozličnými projektmi, dokonca aj takými vecami, ako je zákaz predaja cirkevných majetkov, aby nedochádzalo k postupnému skupovaniu a finančnému vytlačaniu.

Na druhej strane, nemôžem v mene nejakej mojej geopolitickej vízie povedať rodine, aby neutekala, hoci jej ide o život. Tí ľudia nechcú žiť ako symbol niečoho, ale chcú žiť.

Máte informácie, koľko kresťanov je na tej migračnej púti do Európy?

Treba povedať jeden zaujímavý fakt. Pokiaľ ide o Sýriu, tak kresťania síce z krajiny odchádzajú, ale len zriedka sú v nejakých utečeneckých táboroch. Dôvodom je aj to, že v prvej fáze občianskej vojny nechceli byť považovaní za politických utečencov, ktorí tak ako napríklad sunitskí moslimovia utekali pred tlakom Asadovho režimu a končili v utečeneckých táboroch v Turecku a Jordánsku. Kresťania sa nechceli identifikovať s touto skupinou a keď utekali, tak skôr do Libanonu a často nachádzali útočisko u príbuzných, známych a v kresťanských komunitách.

Doteraz platí, že kresťanov je v libanonských utečeneckých táboroch málo. Hoci aj oni žijú ťažko, platia nehorázne nájomy za malé bytíky a nemajú žiadnu šancu zohnať si prácu. Pokiaľ ide o kresťanov v Iraku, tí sú síce v zberných táboroch, ale na území nateraz re-

latívne bezpečného Kurdistanu. A žijú tam v nádeji, že raz sa budú môcť vrátiť domov. Aj keď tá nádej klesá úmerne s časom, ktorý uplynul od chvíle, keď opustili svoje dediny a mestečká. A treba tiež povedať, že v týchto táboroch nevydržia donekonečna.

Čiže v tých migračných vlnách do Európy sú kresťania zastúpení málo?

Z toho, čo sa nám podarilo zistiť aj cez cirkevné štruktúry v Taliansku a Grécku, vyplýva, že kresťania takýmto spôsobom príliš neutekajú. Isteže, sú v týchto vlnách prítomní, ale nie sú ich výraznou zložkou. Aj keď dopátrať sa presných informácií je, samozrejme, problém.

Ako by sa podľa vašich partnerov z miestnych blízkovýchodných cirkví dala táto obrovská migračná vlna zastaviť?

Pri riešení otázky migrantov chytáme psa za chvost. Riešia sa dôsledky, ale nedostatočne sa hovorí o riešení príčin.

Skúste ich pomenovať.

Sú dostatočne známe. Pokiaľ nebude jednoznačne vyriešený problém perspektívy pre Sýriu a pokiaľ tie svetové mocnosti, ktoré k tomuto problému prispeli, nezasiahnu, tak sa to ťažko zlepší.

Mali by zasiahnuť aj vojensky?

Pred slovom vojensky ešte existuje mnoho slov, ktoré neboli povedané. Aj túto vojnu niekto financuje, žije aj z obchodu s ropou, existuje pre ňu medzinárodná psychologická či politická podpora. Ešte pred vojenským riešením by bolo treba pozatvárať aj tieto kohútiky.

Asi neočakávate, že budem s nadšením hovoriť o nejakej vojenskej intervencii. Ale niekedy je na ochranu bezbranného aj to znakom kresťanskej lásky. Brániť toho, ktorý sa nemôže brániť. Aj keď v konkrétnom prípade medzi zápasiacich kohútov, pri ktorých

niekedy nie je jasné, ktorý je lepší a ktorý horší, sa naozaj ťažko vstupuje.

Aký je dnes vzťah sýrskych kresťanov k asadovskému režimu?

Pokiaľ ide o Sýriu, tak je situácia jasná. Kresťania patrili ešte pred touto vojnou k spoľahlivej zložke proasadovského tábora. V skutočnosti vlastne ani nejaký jednotný protiasadovský tábor neexistoval. Išlo o režim, ktorý bol diktátorský podobne ako viaceré režimy v tejto oblasti a ktorý zabezpečoval, aj s použitím brachiálnej sily, istú rovnováhu. Keďže kresťania sú menšinou a aj vládnuci alaviti boli menšinou, navzájom sa potrebovali a dokázali spolu fungovať.

Aj keď situácia kresťanov nebola nikdy jednoduchá a dnes je ešte zložitejšia. Dobre to vyjadril jeden náš kňaz, františkán, ktorý pôsobil v regióne, ktorý obliehali vládne vojská, ale jeho dedinu ešte ovládali rebeli: Keď tu kresťanov nútili vstupovať do armády alebo aby sa pridali k rebelom, tí sa tomu snažili vyhnúť a hovorili: ako máme bojovať, keď s vami bojujú naši synovia a proti vám naši bratraci a strýkovia? Ku komu sa máme pridať?

Migračná vlna do Európy vyvolala aj na Slovensku pomerne veľkú verejnú diskusiu. Tá bola veľmi polarizovaná, ale ukázalo sa, že veľká časť verejnosti príchod utečencov k nám odmieta. Na tento postoj narazili aj viaceré cirkevné iniciatívy. Sledovali ste túto debatu?

Trochu áno, aj keď ma to už niekedy prestávalo baviť. Veľmi záleží na tom, ako sú ľuďom veci podávané a to je aj úloha vás, médií. Ťažko sa dá očakávať, že priemerný konzument médií bude v týchto témach dokonale zorientovaný, najmä keď ani tí, čo sa im venujú profesionálne, v tom nemajú celkom jasno. Keď vyšlete do sveta sériu správ, aj keď pravdivých, ktoré však hovoria len o jednom faktore, tak vytvoríte len jeden typ emócie. Iným typom správ, tiež pravdivých, môžete vytvoriť úplne iný typ emócie.

Tiež záleží na tom, na ktorý ľudský cit, alebo charakterovú vlastnosť sa hrá - na súcit a štedrosť, alebo strach a závisť? A to je veľká zodpovednosť každého, kto narába s informáciami. Ja sa vždy trochu obávam tých, ktorí majú v takýchto zložitých situáciách jednoznačný názor. Na jednej, či druhej strane. Momentálne sa mi však zdá, že debata sa začala trochu meniť. Tiež som mal pocit, keď už to teda budeme deliť na tábory, že ten takzvaný liberálny tábor v niektorých chvíľach a témach dokázal preukázať kresťanskejšiu tvár, ako niektorí, ktorí sa hlásia ku kresťanstvu, ale akoby im v niektorých súvislostiach chýbal jeho ľudský rozmer.

Máte pocit, že liberálny tábor zvláda túto ťažkú tému lepšie než kresťania?

Netvrdím, že ju zvláda lepšie. Napríklad cirkevné inštitúcie reagovali podľa mňa na situáciu dobre a urobili správne veci. Hoci médiá sú ich dnes schopné zlynčovať, nech by urobili čokoľvek. Len som chcel poukázať na to, že hovoriť iba o potrebe pomoci je jedna vec, a aj upozorňovať iba na riziká migrácie je tiež iba jedna vec celej debaty. Hoci obidve platia. Najlepšie by však bolo hovoriť o jednom aj o druhom, bez presilovania jedného postoja.

Časť obáv z utečencov sa spájala s názorom, že keď sem príde príliš veľký počet ľudí z inej kultúry, môže to ohroziť našu kultúru a kresťanskú identitu.

To je vec, ktorá ma najviac bolí. A nie ani tak vo vzťahu k Slovensku. My v najbližších rokoch pravdepodobne nebudeme cieľovou stanicou pre utečencov. Pokiaľ sa bavíme o Európe, tak sa riziko takejto kultúrnej zmeny, samozrejme, dá vnímať. Kedy však dochádza k takýmto zmenám? Keď prichádza kultúra, ktorá je silnejšia, alebo keď tá kultúra, ktorá sa mení, stratila svoju životodárnu lymfu (miazgu).

Európa sa istým spôsobom formálne dištancovala od svojich kresťanských koreňov a vyťahuje ich iba vtedy, keď sa cíti ohrozená nejakými migračnými vlnami. Prečo vnímame tieto migračné pohy-

by len ako nebezpečenstvo? Môžu sa ním stať, ale bude to vo chvíli, keď prijímajúca kultúra bude taká slabá, že sa nedokáže obhájiť.

Keď sa pod tlakom sťahovania národov rozpadla Rímska ríša, ostali z nej zachované niektoré prvky v administratíve a práve. A zostalo tiež zachované to, čo v nej bolo silné, teda kresťanstvo. To potom prekvasilo a premenilo národy, ktoré Rímsku ríšu vyvrátili. Dnes sa už na to necítíme? Kedysi sme posielali misionárov do celého sveta. Dnes stačí vyjsť na ulicu v Belgicku, alebo do štvrť v Saint Denis v Paríži a máme komu ohlasovať evanjelium.

V príchode tých státisícov vidíte teda misionársku výzvu pre cirkev?

Samozrejme. Ani si neviem predstaviť, čo toto všetko znamená v Božom pláne. My tu uvažujeme iba v našich drobných horizontoch a skúsenostiach. Ale ako bude vyzeráť Európa trebárs v roku 5 000, ako bude vyzeráť Európska únia, budú vôbec existovať národné štáty? Pokiaľ však bude existovať svet, stále bude platiť evanjelium, Otčenáš, Desatoro, tomuto verím. Záleží na nás, či tieto hodnoty dokážeme odovzdávať tak, aby neboli ukážkou hodnôt pár nadšencov, ale skutočným kvasom. Kristus hovorí, že evanjelium je kvasom.

Je zaujímavé, že sekularizovaná, laicizovaná Európa, ktorá sa v posledných desaťročiach už príliš nestarala o svoj duchovný rozmer, je konfrontovaná s tým, že niekto kvôli svojej viere, hoci zle chápanej, je ochotný zomierať, ba dokonca aj zabíjať.

Pre nás Európanov, ktorí sme si mysleli, že toto štádium sme prekonalí, je to nepredstaviteľné. Možno je to ponuka k oživeniu otázky, kvôli čomu sa oplatí žiť a zomierať. Ale najmä chcem týmto povedať jedno: **kresťan musí byť optimista, lebo inak nie je kresťanom.** Ja neriešim politické, ekonomické či neviem aké otázky. Možno budeme o dvesto rokov tu v Európe všetci miešanci a budeme spolu hovoriť nie po anglicky, ale po arabsky. Mám sa toho tak strašne desiť, ak verím, že Kristus má svoje miesto v dejinách sveta až po ich koniec?

Teda kým liberáli vidia v prílive migrantov šancu pre ekonomickú obnovu starnúcich európskych štátov, vy ako arcibiskup v tom vidíte šancu pre znovu oživenie kresťanstva v Európe?

Nevidím to ako šancu v tom zmysle, že by som si želal presuny obyvateľstva. Ale verím, že Boh sa zapisuje v dejinách ľudstva spôsobom, aký si my ani nevieme predstaviť. Bez toho, aby som prepadal naivite či prílišnému romantizovaniu, tak ako kresťan žijem v nádeji a hľadím do budúcnosti s kresťanským optimizmom.

Nemáte však strach z toho, že čoraz mocnejší islam v Európe sa bude prejavovať ako invazívna sila?

Islam považuje za svoju povinnosť ohlasovať a presadzovať sa tam, kde nežijú predstavitelia iných náboženstiev, ktoré aj islam považuje za zjavené. Vo chvíli, keď sa Európa vyhlasuje za nie kresťanskú, tak priam ponúka seba samu. Ak sa niekto hlási ku kresťanstvu, skutočný moslim to rešpektuje.

Po druhé, islam nie je len náboženstvo, je to aj, či predovšetkým, spoločensko-náboženský systém, ktorý prechádza veľkou krízou. Vidieť ju v tom, že na moderný svet reaguje extrémnym konzervativizmom, nevie viesť s realitou moderného sveta konštruktívny dialóg, napríklad aj v kritickom pohľade na svoju minulosť. Neprešiel fázami vývoja ako kresťanstvo a obnovenie svojho vplyvu vidí len vo vlastnej radikalizácii.

Viac radikálnych fundamentalistov je percentuálne v západnej Európe než v krajine, kde sú všetci moslimovia. Chcú totiž ukázať svoju nadradenosť nad systémom, ktorý niekedy na jednej strane vhodne využívajú, zároveň ho pokladajú za nepriateľský a neživotaschopný. Ale aj v samotnom islame dochádza ku konfrontácii, v budúcnosti ho čaká veľká skúška. Napríklad vo chvíli, keď sa vzbúria ženy alebo sa jeho predstavitelia a duchovní budú musieť konfrontovať a vyrovnáť s literárno-historickou kritikou Koránu, tak nastane nový vývoj.

Prejdime k tomu, ako s moderným svetom vedie dialóg katolícka cirkev. Už na prvý pohľad sú zrejmé dva rozdielne prístupy. Kým pápež František si volí široké spektrum tém, napríklad kritiku kapitalizmu, zdôrazňovanie sociálnych či enviromentálnych tém, ktorými oslovuje aj nekatolícky svet, slovenská cirkev sa zameriava na klasické katolícke témy, napríklad obhajobu manželstva ako zväzku muža a ženy. Nevidíte v tých dvoch prístupoch napätie?

Pápež František, ako aj jeho predchodca, sa vyjadruje k celej škále tém. Ale faktom je, že mediálne rezonujú viacej len niektoré.

Prečo?

To je sčasti dané jeho spontánnosťou aj slovníkom, a aj vehemenciou, s akou sa týchto tém dotýka. Ale pôsobí tu aj istý mediálny filter. Keď sa dotkne tém, ktoré sú vo vnímaní sveta príliš katolícke, tak sa o tom nehovorí.

Ak pápež Benedikt XVI. hovoril o činnosti zlého ducha, médiá ho rozniesli na kopytách ako skostnateného dogmatika. František o prítomnosti zlého ducha hovoril iks-krát, dokonca oveľa tvrdším jazykom než jeho predchodca, ale o tom sa už zväčša nedočítate.

Pápež je niekedy mediálne prezentovaný len ako ten, ktorý sa zaoberá témami, čo nepodráždia či nepôsobia príliš katolícky.

Ako si to vysvetľujete?

Pápež František má takú silnú charizmu, že aj médiá, ktoré vo všeobecnosti príliš nie sú naklonené katolíckej cirkvi, pochopili, že by bolo kontraproduktívne doňho búšiť. Preto sa skôr použije schéma „dobrý cár, zlý gubernátor“ a búši sa do kardinálov, biskupov a podobne, ukazuje sa, aký je tam vnútorný konflikt.

A nie je?

(Smiech.) Ja v tom Vatikáne žijem a keď čítam, čo za škandály a mocenské boje sa tu vraj dejú, tak si hovorím: buď som totálne blbý, hluchý a slepý, alebo nechodím do správnej spoločnosti, alebo to teda až také zlé nebude.

Ked' sme pri Vatikáne a škandáloch, nedá sa obísť kauza odvolaného arcibiskupa Róberta Bezáka. Ako ste to vnímali?

Nemal som informácie ani pred ani po odvolaní, vnímal som to rovnako ako vy cez mediálne vyjadrenia. Samozrejme, neskôr som sa stretol s otcom Róbertom aj osobne. Tam, kde nemám informácie, nechcem mlátiť prázdnu slamu. Nech je to akokoľvek, spôsob, akým bola celá záležitosť zvládnutá či nezvládnutá, uškodil všetkým, Róbertovi, celej cirkvi na Slovensku, aj dobromyseľným veriacim, ktorí sa ocitli na jednej či druhej strane pomyselnej barikády.

Ak ste povedali zvládnutá, či skôr nezvládnutá, mali ste na mysli nezvládnutá zo strany arcibiskupa Bezáka alebo zo strany cirkvi?

Tu neexistujú takto protichodne postavené strany, lebo veď otec arcibiskup Bezák je biskupom, je členom a časťou Cirkvi, ale ak chcete použiť toto slovo, tak teda zo strany všetkých zúčastnených.

Mali ste pochopenie pre správanie Roberta Bezáka po odvolaní?

Slovo pochopenie znamená chápať, že ak je človek zranený, tak koná ako zranený. V tomto svetle nemôžem hodnotiť správanie toho, kto bol zranený, ak ja som takto zranený nebol, pretože neviem, ako by som sa správal na jeho mieste. Takže hodnotiť jeho správanie verejne nebudem ani nemôžem.

Poznáte dôvody odvolania arcibiskupa Bezáka?

Nemyslím si, že existuje niečo, čo by sa dalo spísať ako zoznam dôvodov. Zdá sa mi, že išlo o celý komplex problémov, ktorý sa vyriešil tak, ako sa vyriešil.

Máte pochopenie pre spôsob, akým sa vyriešil tento komplex problémov?

Mám na stole zopár podobných prípadov, ktoré naša kongregácia rieši, a zo skúsenosti viem, s akou opatrnosťou a hľadáním

všetkých možných ústretových krokov sa vždy snaží zachovať miera medzi postihom aj zachovaním tváre a teda dôstojnosti. Preto nerozumiem, práve na základe osobnej skúsenosti z paralelných prípadov, prečo tu došlo k tejto situácii. Neviem to pochopiť, je to veľmi neštandardné.

V akom zmysle?

Štandardne sa veci riešia tak, aby nevzniklo toľko kolaterálneho zla ako teraz. Nechcem to však hodnotiť z kolegiality voči iným, ale ani ľudsky neviem, kde sa stala chyba. Nemám dôvod si myslieť, že sa to teraz riešilo inak než v iných prípadoch.

Voči systému, ktorý odvolal Róberta Bezáka, máte teda dôveru?

Otca arcibiskupa však neodvolal akýsi systém, ale Svätý Otec.

No keď chcete použiť slovo systém, tak dobre. Áno, som predseda jeho súčasťou, a aj keď v prvom rade môžem hovoriť za situácie, do ktorých sám vstupujem, súčasne nemám dôvod myslieť si, že iní to robia horšie či zlomyseľne.

Vidíte tu ešte vôbec nejaké východisko?

Ja ho nepoznám, je to v rukách toho človeka, ktorý môže rozhodnúť.

Myslíte pápeža či Roberta Bezáka?

(Ticho.) Obidvoch.

Posledná otázka k októbrovej synode o rodine: americký kardiál Raymond Burke povedal, že vidí riziko schizmy, nemecký biskup Franz-Josef Bode sa vyjadril, že v otázke prístupu k rozvedeným a znovuzosobášeným ľuďom vznikla medzi biskupmi taká zákopová vojna, že bude ťažké nájsť cestu k sebe. Aj vy to vidíte tak dramaticky?

Nie, nevidím to tak dramaticky. Samozrejme, isté napätie tu existuje, ale určite nejde o teologický konflikt, všetci sa zhodujú na učení o nerozlučnosti manželstva, debata sa vedie o jeho aplikácii.

Nevidím teda ani tak hrozbu schizmy ako nebezpečenstvo vytvorenia nerealizovateľných očakávaní, ktoré vo chvíli, keď nebudú naplnené, môžu vytvoriť väčšiu dezilúziu než keby tu bol od začiatku jasný postoj v niektorých veciach.

Tieto očakávania však vytvorili niektorí biskupi, nie?

Áno. Ak doma mama deťom povie, že na výlet sa nepôjde, kým otec na nich mrkne, že možno sa aj pôjde, lebo to s mamou vybaví, ale keď sa na výlet nejde, deti sú nahnevané na mamu aj otca.

Martin Hanus, Jozef Majchrák

Foto: Daniela Matejovičová